

Virgilio Noè

LITURGIJSKI ŽIVOT U SVETIŠTIMA (II)

6) Navještaj Božje riječi

Na tome se nećemo zadržavati. [...] prema riječima Ivana Pavla II. upraviteljima francuskih svetišta: »Svetišta su trajni odašiljači vesele vijesti spasenja«.

Samo nekoliko riječi.

a) Usprkos tome što se Božja riječ propovijeda na našim skupovima, svi smo svjesni da su naši vjernici neishranjeni u kršćanskom nauku.

Budući da u svetišta dolaze gorljivi vjernici, koji se kreću oko oltara, i svijet koji živi u anonimnosti gradova, koji se nikada ne susreće s Božjom riječju, treba postaviti jasan cilj: naše se propovijedanje treba prilagoditi raznolikosti situacije.

b) Propovijedanje u okviru bogoslužja treba izvirati iz bogoslužja. Takvo navještenje iznosi tekstove čitanjâ (kruh koji je dobri Bog pripravio za taj dan), ali i nudi mogućnost da se navještaj razvije prema drugim tekstovima iz reda bogoslužja. To olakšava kontakt sa svijetom koji dolazi u svetište.

Božja riječ koja se naviješta u liturgijskom kontekstu znači Božju riječ koja se naviješta u misi, u svakoj misi, dajući čak celebrantima smjernice za propovijed ako se njima hoće poslužiti. To znači da ne treba propustiti razmišljanje na temelju Božje riječi ni na Pohvalama i Večernjoj.

c) Poruka koja se ne smije zaboraviti to je poruka koja je povezana uz svetište: riječ koja je postala temeljac; koja na tih način ponavlja čovjeku povijest koja počiva u počecima svetišta.¹³

7) Promicanje liturgijskog života

Svi su uvjereni, ili barem znaju, kakvu ulogu igra liturgija u životu nekog svetišta. Oblike liturgijskih slavlja u čijem se središtu nalaze

¹³ Usp. Ivan Pavao II, Govor upraviteljima francuskih svetišta, 22. siječnja 1981.

euharistija, sakramenti i drugi obredni oblici, kao npr. slavlje riječi ili časoslov, treba slaviti u okviru liturgijske godine koja izražava bogatstvo Kristovog otajstva.

To liturgijsko otajstvo treba priopćiti vjernicima u svetištima. Riječ je o kršćanima: bilo da su oni koji dolaze u svetište najbolji ili najgori, bilo najbliži ili najudaljeniji; bilo da žive ukorak s liturgijom ili da žive samo od pučke pobožnosti i pobožnih vježaba.

Ima obreda koji između kršćanskog otajstva i tih vjernika služe kao prenosno sredstvo kateheze i milosti.

Treba da su ti obredi lijepi, tj. da se odvijaju vjerodostojno, jednostavno, osvježavajuće i neposredno. Time će omiliti svima. Omilit će onima koji su otvoreni prema tim vrijednostima jer su otvorene duše. Omilit će onima koji su »siromašni« i daleki jer razumiju govor kojim obredi izražavaju bogoštovlje.

»Pulchritudinis studium habentes« [Nastojeći oko ljepote]: način na koji se slavi bogoslužje — govorio je Ivan Pavao II — »savršeni red i izvorna ljepota najglasovitije bazilike ili najskromnije kapele već je kateheza koja doprinosi da se otvori duh i srce hodočasnika ili da se nažalost ohladi«¹⁴.

U slavljenju treba »izbjegavati sav jad, nelogičnost i neiskrenost riječi, stavova i stvari koje bi bogle udaljiti one koji ne vjeruju ili vjernike koji nisu čvrsti predstavljajući im vjeru na zastario, djetinjast ili smiješan način«¹⁵

Vjernost liturgiji u potpunom opsegu, kako to želi Crkva, treba se spojiti s obilježjem koje ne smije nedostajati u liturgiji u svetištima, tj. liturgija mora biti pastoral. Pastoral je vještina upravljanja, poučavanja i posvećivanja vjerničkog naroda. Liturgijski se pastoral sastoji u promicanju aktivnog i svjesnog sudjelovanja u bogoslužju.

Narod treba da osjeća liturgiju kao nešto svoje, a ne tuđe, da može osjetiti kako crkveno bogoslužje osvjetljava i prati svaku stranu njegova života. Pozivanje na »potpuno, svijesno i djelotvorno« sudjelovanje vjernika u liturgiji načelo je koje vrijedi i za svetišta. Oni koji vode liturgijski život u svetištima trebaju se pobrinuti da upriliče sva sredstva kako bi olakšali razumijevanje i sudjelovanje i iskoristili sve mogućnosti koje zakonodavstvo predviđa, da bi prilagodili bogoslužje najraznolikijim situacijama.

Ako ima mjesto gdje treba primijeniti *pravila dobrog liturgijskog pastoralala* onda je to mjesto svetište.

Treba postupati strpljivo i pažljivo prema osobama koje su različite i donose u svetišta i na slavlja u kojima sudjeluju svoje običaje.

¹⁴ Usp. Ivan Pavao II. Govor upraviteljima francuskih svetišta, 22. siječnja 1981.; Pavao VI., Govor na Mariološko-marijanskom kongresu u Rimu u svibnju 1975. o »via pulchritudinis«, u *Insegnamenti di Paolo VI*, Città del Vaticano 1975, XIII, 528.

¹⁵ A. M. ROGUET, *La pastorale liturgica*, u A. G. MARTIMORT, *La Chiesa in preghiera*, Roma 1963, 250.

Tim ljudima treba pomagati, ali nije uvijek lako odrediti granice u pružanju pomoći. Treba biti uporan. Mora se uvijek iz početka ponavljati stvari koje su za nekog svećenika tako očite, ali su nepoznate onomu tko dođe u svetište jednom godišnje, da bi se ispunio osjećajem svetoga, uživanjem u molitvi i tišinom crkve.

Upornosti svećenika odgovorit će raspoloživost hodočasnika. Pretpostavlja se da je onaj koji dolazi u svetište duhovno pripremljen da se otvori djelovanju nadnaravnoga. Treba se znati prilagoditi. »Plebs sancta« [sveti puk] ili »familia Dei« [Božja obitelj] koja se okuplja u svetištima najraznolikija je što se može zamisliti. Na putu prema Bogu treba kročiti zajedno.

8) Liturgijski život:

Euharistijsko slavlje

U kanonu 1234, o kojem smo govorili, razjašnjava se s nekoliko riječi liturgijski život koji se odvija u svetištima.

Na prvo se mjesto smješta *euharistijsko slavlje*.

Ono je vrhunac svih hodočašća, svetkovina koje se svetkuju u svetištima i svih čina zajednice. Isto je tako u središtu svakoga dana koji se odvija u svetištu, i onda kad se hodočasnici prorijede i samo male grupe oživljavaju svetište.

Euharistijsko će slavlje ovisiti o takvim posebnim prilikama i posebnoj situaciji svakog svetišta.

Euharistija, kako se slavi u svetištu, bez obzira na okvir u koji je postavljena, morala bi uvijek odražavati lice Crkve bilo hodočasniku, bilo pobožnom vjerniku ili prigodnom posjetiocu.

Euharistija treba biti pripremljena — prilagođena najraznolikijim prilikama — shvaćena na svim razinama.

Zavjetne mise u svetištima

Kad se radi o marijanskim svetištima postoji mogućnost da se za njih dobije zavjetna misa u čast Bogorodice.

9) Sakramentalna slavlja

a) *Slavlje pokore* drugi je sakramenat koji se spominje u kanonu 1234.

Svatko zna kakvu važnost u životu svetišta ima taj sakramenat za svećenike koji su zauzeti u njegovu slavljenju i za vjernike koji

ga traže. Zbog toga što dolaze iz najraznolikijih životnih uvjeta, vjernici trebaju pomoć u ispunjavanju različitih čina koji oblikuju sakramentat.

Svako svetište ima svoju tradiciju u slavljenju tog sakramenta, i svaki čin odgovara posebnoj funkciji svetišta koje je »klinika duša« (Pavao VI).

Posljednih se godina detaljno istraživala prilagodba i obnova sakramenta pokore. Bila kakva bila izdržljivost tih pokušaja i njihov ishod, slavljenje pokore mora slijediti zacrtane smjernice u novom obredniku.

Onima koji u svetištu traže priliku za ispovijed, ne samo osloboditeljicu od grijeha nego i obraćenje, uvijek treba savjetovati prvi oblik pokore. Mora im se ponuditi sakramentat pokore, slavljen mirno da ne poveća tegobu onome koji pristupa, u osobnom i pastoralnom dijalogu koji otvara nova obzorja.

Ako se može postići takvo slavljenje, rastavljeno od euharistijskog slavlja, s vlastitim vremenskim rasporedom koji se ne bi poklapao s misom, to bi za vjernike bilo odgojno i predstavljalo bi pomoć biskupijskom pastoralu.

U posebna vremena liturgijske godine i prije naročitih slavlja u svetištu preporučuje se da se pokora slavi u drugom obliku. Prigodom hodočašća i skupova može se, naime, računati na odgovarajući broj svećenika koji mogu pojedinačno saslušati ispovijed i dati odriješene.

Što se tiče trećeg oblika pokore treba ostati pri propisima. Pape nisu dozvolili skupna odriješena čak ni za svete godine 1975. i 1983.

Kakogod se sakramenti slavili, treba reći da se radi o povlašćenim trenucima i povlašćenom mjestu.

b) *Bolesničko pomazanje*. Tko ga je slavio u nekom svetištu gdje se skupljaju bolesni i uzeti osjetio je veliki duhovni plod. [...]

Prvi plod: nadvladavnje straha od tog sakramenta.

c) *Sakramenti euharistije* (prva pričest) i *ženidbe* tvore zasebno pitanje.

Župnici zapažaju da se radi o sakramentima koji imaju posebno značenje u kršćanskom životu. Ti sakramenti zahtijevaju od župnika osobnu pažnju i prikladan pastoral koji pretpostavlja poznavanje osobe i prisni kontakt.

To sve može nedostajati u svetištu. Nije uvijek moguće osobno poznanstvo i katehetska i liturgijska priprava. Ne može se oduzeti župi majčinska uloga i ostaviti joj samo ulogu hraniteljice i dadilje.

Osim toga, zbog nedovoljne priprave ne ostavaruje se uvijek ni zajedništvo u slavlju oko čega se toliko nastojalo poslije Sabora.

S obzirom na prvu pričest (prvo sudjelovanje djeteta za zajedničkim stolom) kad se ona obavlja u svetištu može se doživjeti kao lijepa svečanost, ali ne može biti shvaćena u svojoj povezanosti s kontinuiranošću pričesti koja se treba proživljavati na nedjeljnim misama u župi.

Župnici uporno stoje na stanovištu da se spomenuta sakramentalna slavlja katkada svode na pokazivanje religioznosti, na sajam ispraznosti i vanjštine. Katkada se održavaju u svetištima, čak samo zbog toga, jer postoji prostor za svečanost i u blizini se nalazi restoran.

Sva zvona ne zvone tako. Pred nekoliko godina benediktinci iz Montserrat¹⁶ izvršili su anketu o obavljanju sakramenata u svetištu. Na 208 anketiranih svećenika odgovorilo je šezdesetak. Dok ih je većina odvrćala od toga da se krštenja i prve pričesti obavljaju u svetištu dotle nisu vidjeli posebnih poteškoća za slavljenje ženidbe u svetištu, samo ako se benediktinci propisno zauzmu da pastoralno pripreme bračni par. Kamo je završio razlog za zajedničko slavlje? Rečeno je da slavlje ženidbe nikada ne prekoračuje zajednički krug rodbine, prijatelja i uzvanika. I zbog toga se takvo slavlje može slaviti u svetištu.

10) Liturgija časova, slavlje riječi, procesije

Zadržavajući se u okviru liturgijskih slavlja, spominjem slavlje liturgije časova, slavlje riječi i procesije. I to zato da bi se izbjegao »panmisizam«.

a) Liturgija časova

Imajući na umu činjenicu da su vjernici kad idu u svetište spremniji nego u drugim životnim prilikama da ispune vrijeme molitvom, jedno je od sredstava da ih se pouči da se klanjaju Bogu u duhu i istini to da se pripremi slavlje nekog dijela liturgije časova, posebno glavnih časova: pohvala i večernje.

Ono što se može poučiti vjernike o molitvi Crkve (kao o hvali u zajedništvu s nebeskom Crkvom, prošnji i zagovorü, usp. IGLH, 15-17) o psalmima, čitanjima (koja mogu biti izabrana u funkciji kateheze, usp. IGLH, 248) ne može se opisati u nekoliko riječi. Vjernici imaju toliko ukusâ.

Upravo da bi se liturgija časova prilagodila svetištima, treba se prisjetiti da se, izuzevši neke dane, može »iz javnog razloga ili radi

¹⁶ JORDI MOLAS I RIFA, *La renovacion pastoral en el santuario de Montserrat*, u *Phase*, 1982, br. 132, str. 480-484.

pobožnosti, slaviti, bilo u cjelosti bilo djelomično, neka služba po volji kao na primjer zbog hodočašća*, mjesne svetkovine, vanjske svečanosti nekog sveca« (usp. IGLH, 245).

b) *Slavljenje Božje riječi*

I to je jedna od mogućnosti koje treba iskoristiti. Postoji mogućnost da se priredi po uzoru na misnu liturgiju riječi (usp. Konst. lit., 38), da se izaberu čitanja, da se umetnu glazbeni komadi koji po svojoj naravi ne mogu ući u liturgiju, ali se u takvim prilikama mogu upotrebljavati jer obogaćuju religiozni duh i potpomažu razmatranje svetih otajstava (Instr. *Musicam Sacram*, 46).

c) *Procesije*

Procesija (euharistijska, marijanska, pokornička, kvatrena) je jedan od obreda koji obilježavaju život svetišta u nekim godišnjim dobima ili vremenima.

Ako se procesije obdržavaju moraju odgovarati onome što su po svojoj definiciji: molitveno putovanje.

Molitva nije samo izrečena, izrecitirana ili ispjevana, ona poznaje i časove razmatranja koji se sastoje u čitanju evanđeoskih ili svetopisamskih odlomaka poslije kojih slijede časovi meditativne šutnje.

Zazivi i prošnje (po uzoru na one koji se nalaze u liturgiji časova ili u lurdskom stilu) aktualizirani i pomlađeni mogu stvoriti molitveno ozračje.

Nagovor na početku ili na kraju procesije? Treba razmisliti, posebno zbog njegove uloge koju može imati kao priprava.

11) **Križni put i krunica**

O njima samo ukratko da bi se podsjetili da ih treba tako urediti prema pojedinim liturgijskim vremenima da budu u skladu sa svetom liturgijom, da od nje na neki način proizlaze te narod k njoj vode, jer ih ona po svojoj naravi daleko nadvisuje.« (SC, 13).

[Križni put]

Dobar uzorak za križni put je onaj što se obavlja na veliki petak kad papa predsjedava toj vježbi. Za svako se stajalište čuju tri glasa koja

* Tekst u navodnicima donosimo prema prijevodu **Opće uredbe liturgije časova** u izdanju Kršćanske sadašnjosti, Zagreb 1972, str. 72, zamjenivši jedino prevoditeljev izraz »zbog putovanja« (ratione peregrinationis) pravilnijim »zbog hodočašća« jer je iz konteksta očito da se ne radi o bilo kakvom putovanju. (Uredništvo)

ponovno izlažu događaj o kojem govori evanđelje ili narodna mašta a utjecao je na Kristovu patnju u kojoj se očitovala ljubav. Drugi glas iznosi misao svetaca i mistika, koji, premda nisu poznavali put križa kako ga mi imamo i obavljamo, pomažu nam da produbimo opseg ljubavi raspetoga Krista kakvu su je oni otkrili.

Treći je glas glasna molitva. Crkva posuđuje svoje najljepše molitve, u kojima se spominje otajstvo muke: nudi nam ih iz misala i iz liturgije časova, da onaj tko slijedi Krista na »križnom putu« ima skrušeno srce.

Zajednica na sva tri glasa odgovara pjesmom.

Krunica

Na nju se trebaju primijeniti ista mjerila kao i na put križa. Prijetimo se lijepih riječi koje je o njoj rekao papa Pavao VI., u »*Marialis cultus*«, i o njezinu slaganju s liturgijom. Obje su zajednička molitva, obje ima ju za objekt iste spasonosne učenike koje je Krist izveo, ali na bitno različitim razinama stvarnosti: liturgija na razini anamneze a krunica na razini kontemplativnog spomena.

»Kad se jednom utvrdi ta bitna razlika, onda nije teško shvatiti, da je krunica pobožna vježba koja razlog svoga postojanja dobiva od liturgije, te koja, ako se obavlja po svojoj izvornoj intuiciji, sasvim naravno vodi k liturgiji, iako ne prekoračuje njezina praga. [...] Međutim, recitiranje krunice za vrijeme liturgijskog čina je zabluda koja se na nesreću još uvijek održava na nekim mjestima.« (*Marialis cultus*, 48).

12) Zaključak

Razmišljanje o kanonima 1230 i 1234 Kodeksa, koji se odnose na svetišta, može postati prigoda da i u sebi samima otkrijemo i izradimo lik svetišta.

a) Svetište je nešto povijesno: u svome nastanku, u svome razvoju, u svojim zgodama i nezgodama. Ipak se ne smije odvojiti od toka suvremene povijesti. Ono je u službi ljudi i mora pratiti vrijeme.

I ljudi i vrijeme mogu tražiti temeljite izmjene. Svetište koje bi ostalo usamljeni sveti grad, samo čuvar vlastite slavne prošlosti, i ne bi se uravnoteženo prilagodilo zahtjevima onog pustog svijeta, često raznovrsnog, koji se slijeva u svetište izgubilo bi svoju svrhu.

b) Liturgija je jedna od točaka u kojima nam Crkva nalaže da se prilagodimo. Već je 20 godina da se to od nas traži, od 4. prosinca 1963. Zatraženo je još jednom, među toliko drugih puta, 25. siječnja 1983. kad je proglašen novi Kodeks kanonskog prava.

Liturgija se ne treba prilagoditi današnjem shvaćanju zato što bi se sama izmjenila, nego zbog toga što se promijenilo shvaćanje. U župi i u svetištu svi razumiju da liturgija nije niz molitava, pjesama i pobožnih čina, nego da je ona škola života.

Način na koji se ta »lekcija« održava u svetištu jest i treba biti jedan od najuzvišenijih. Lekcija bi mogla ostati nezaboravna bilo zbog ljepote ili zbog učiteljâ.

c) Ono što je istina za pojedinca moralo bi se obistinuti i za biskupiju. Svetište bi moralo biti srce biskupije. Odnos između svetišta i biskupije ne smije se promatrati na pravnoj razini (biskupijsko svetište, kan. 1232, § 1) ili na gospodarskoj (ekonomskoj) razini. To je pastoralno-liturgijski odnos.

Djelatnost koja se obavlja u svetištu morala bi ojačati biskupijski pastoral. Po sebi je katedrala crkva matica u biskupiji koja mora utjecati na sve crkve. Ali i svetišta mogu vršiti utjecaj dajući uzor za liturgijska slavlja koja mogu biti uzorna zbog prisutnosti brojnih svećenika koji se trebaju rasporediti za dva zadatka: da se angažiraju u »schola dominici servitii« tj. u liturgiji i da budu na raspolaganju vjernicima za sakramenat ispovijedi.¹⁷ Ona mogu vršiti utjecaj i na pobožnost vjernika kad ta pobožnost nije u potpunosti liturgijska, i na pučku religioznost.

Svako svetište ima svoju povijest. Ali ono je bitno znak prisutnosti. Danas mi gledamo na Marijinu prisutnost.

Usporedno s tom prisutnošću koju ona određuje i prožima izvija se i molitva Marijinih štovatelja. Najopsežniji dio te povijesti je ispisan u duši pojedinog vjernika, u razgovorima koje on vodi u ispovjedaonici. Ploče te povijesti uprljane su grijesima.

Drugi se dio povijesti očituje: oslikane pločice, izrezbarene, zavjetni darovi (ex-voto) govore o izvanrednim Marijinim zahvatima i ovjekovječuju trenutke zahvalnosti.

Postoji povijest koja se piše svaki dan, sviki tjedan, u svako doba preko liturgije.

Način na koji hodočasnici pišu tu povijest u našim svetištima ovisi i o nama.

Kad bi se po Marijinu zagovoru moglo postignuti ono što se moli na koncu svakog slavlja u Marijinu čast: »O Bože, koji si nas u ovom slavlju u čast Marije, majke Krista, tvoga sina učinio dionicima svoga otkupljenja daj da uživamo puninu tvojih dobročinstava i osjećamo neprestan porast tvoga spasenja«.

U ljubavi i s Marijinim blagoslovom potpisujemo: Amen.

Prevela: A. Jurić

¹⁷ Ako se za ispovijed svakog vjernika utroši 4 ili 5 minuta može se i zamisliti da je »šteta« koja im se nanosi, tako reći, neznatna s obzirom na broj. Mnogo je veća korist za druge kojima može biti pružena pomoć u liturgijskom slavlju.